

УДК 339.972

EUROPEAN INTEGRATION ASPECT IN ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Ushakova O.A. / Ушакова О.А.

с.е.с / к.е.н.

ORCID: 0000-0001-6161-7344

SPIN: 4507-8555

*Technical College of National University of Water and Environmental Engineering,
Rivne, Orlova, 35, 33000**Технічний коледж Національного університету водного господарства та
природокористування», Рівне, Орлова, 35, 33000*

Анотація. Статтю присвячено розгляду європейського інтеграційного аспекту в економічному розвитку України. Метою дослідження є окреслення проблем інтеграційного поступу України до Європейського Союзу та визначення заходів, що дозволять послабити можливі негативні наслідки для економіки України після вступу. Описано існуючі настрої українського суспільства щодо вступу до Європейського Союзу, за наявності яких реалізується геополітичний вибір держави. Визначено чинники, які погіршують конкурентоспроможність вітчизняної продукції на зовнішніх ринках. Акцентовано увагу на міграційних проблемах, зокрема на проблемі «відпливу інтелекту». Зазначено про необхідність поглиблення політики сусідства України з Європейським Союзом. Перераховано актуальні соціально-економічні проблеми, що заважають європейській інтеграції держави, та проблеми, що можуть виникнути після вступу до Європейського Союзу. Запропоновано заходи державного регулювання економіки, що дозволять послабити можливі негативні наслідки для України після вступу.

Ключові слова: Європейський Союз, економічний розвиток, конкуренція, державне регулювання економіки, інтеграція, глобалізація.

Вступ.

Жодна країна світу не може дозволити собі на це час відмовитися від глобалізаційних процесів, щоб не опинитися на узбіччі науково-технічного прогресу. Економічні та соціальні умови, в яких реалізується геополітичний вибір держави на сучасному етапі, призвели до виникнення проблем інтеграції у відносинах України з Європейським Союзом (ЄС). Ці недоліки погіршують управління державою як соціальним організмом, унеможливають ефективну розробку необхідних програм економічного розвитку для забезпечення практичних потреб суб'єктів господарювання, населення, державних структур, зумовлюють відставання України в економічному зростанні. Вектор розвитку нашої країни на цей час передбачає певні соціально-економічні перетворення, зокрема у сферах пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, освіти, охорони здоров'я, що є необхідною умовою успіху інтеграційних процесів у нашій державі в бік ЄС. На жаль, тенденції розвитку та особливості української економіки і надалі доводять її недостатню спроможність швидко змінюватися у конкурентних ринкових умовах через те, що країна знаходиться у глибокій політико-економічній кризі, яка активно негативно впливає на характер і якість господарської, маркетингової та фінансової діяльності суб'єктів господарювання,

експортно-імпортних операцій тощо.

Принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку глобальної економіки глибоко досліджено в наукових працях П. О. Куцика, О. І. Ковтуна, Г. І. Башнянина [2]. Стратегічні орієнтири економічного зростання України вивчають І. М. Бобух, С. М. Щегель [1 та інші українські вчені. Основні засади регулювання європейської регіональної політики висвітлюють у своїх дослідженнях С. І. Ткаленко, В. В. Пархоменко [7]. Глобальні міграційні процеси в Україні знаходять обґрунтоване відображення у дослідженнях О. А. Пробоїв та І. М. Білецької [5].

Важливий досвід для подальшого свого існування в умовах глобалізації світового простору з налагодження політичних та економічних зв'язків з країнами-членами ЄС Україна вже має, адже завдання європейської інтеграції були поставлені перед нашою державою ще на початку 90-х років ХХ століття. Проте розроблені наукою теоретичні положення недостатні та не є ефективними для того, щоб лягти в основу практичних заходів вирішення цих завдань.

Метою дослідження є окреслення проблем інтеграційного поступу України до ЄС та визначення заходів, що дозволять послабити можливі негативні наслідки для економіки України після вступу.

Основний текст.

Пріоритетне вирішення геополітичних питань, вплив воєнних та фінансових потреб, що існують тривалий час, не сприяє поліпшенню добробуту населення та покращенню рівня таких основних соціально-економічних показників розвитку України як рівня зайнятості, приросту населення, зростання реальної заробітної плати, а також обсягу залучених інвестицій. Системні енергетичні проблеми ставлять під загрозу роботу багатьох підприємств української промисловості та сільського господарства, а також сфери послуг. Незадовільним є стан охорони навколишнього природного середовища. В Україні досі немає єдиних національної ідеї та стратегії розвитку країни. Таким чином, відбувається гальмування розвитку України як суверенної держави на міжнародній арені в той час як у сучасному глобалізованому світі необхідними є зростання обсягів суспільного виробництва, поглиблення суспільного поділу праці, збільшення її продуктивності, розширення внутрішньої і зовнішньої торгівлі.

За узагальненими результатами соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України станом на 2018 рік 61,4% громадян не задоволені розвитком демократії в нашій державі. При цьому 79,1% громадян упевнені, що без демократії неможливий стійкий економічний розвиток країни. Цікаво, що у 2016 році дані цього моніторингу демонстрували бажання 49% громадян жити, як здебільшого живуть люди у сучасних цивілізованих країнах, а до вступу України в ЄС 29,5% ставилися негативно, а 48% – позитивно. Проте вже у 2018 році щодо запровадження безвізового режиму до країн ЄС 81,9% осіб зазначили, що жодною з можливостей вони не скористались. Це свідчить про те, що громадяни України по суті не готові до повної інтеграції з ЄС, оскільки не розуміють та не відчують переваг, які можна отримати у результаті інтеграції. 42,2% громадян вважають, що їм не вистачає можливості мати додатковий заробіток, а 42,9% – можливості харчуватися відповідно до своїх

смаків; найбільше бояться громадяни зростання цін – 74,3%, безробіття – 57,8% (22,7% вважають, що гарантії зайнятості, забезпечення роботою значно погіршилися), не виплати зарплат, пенсій тощо – 57% (32,3% громадян сімейних доходів вистачає лише на продукти харчування, заощаджувати в змозі лише 3,9% респондентів) [4].

На нашу думку, такі настрої українського суспільства багатоаспектно відбивають складність ходу трансформації національної економіки та соціуму, демонструють недостатню ефективність проведення реформ. Ними в достатній мірі пояснюється відносно високий рівень зацікавленості вступом України в ЄС.

ЄС нараховує 27 країн-учасниць, що становить понад 500 млн споживачів із спільними політико-економічними цінностями. Країни, що не є членами цієї міжнародної економічної організації прагнуть безмитного доступу до нових ринків з можливостями прикладання своєї робочої сили, що дає поштовх розширенню ЄС на схід.

Підтвердженням цього є країни, які підписали Угоду про асоціацію, та визнані як такі, що мають перспективу членства, а саме: Грузія, Молдова, Україна [3]. Безперечно, отримання чотирьох економічних свобод – переміщення людей, товарів, послуг і капіталів є позитивними сторонами вступу України до ЄС.

Європейський шлях розвитку передбачає відкритість і прозорість у політиці та економічній сфері. Але слід відзначити, що членство у ЄС саме по собі не є гарантією різкого покращання добробуту населення країн, що до нього приєдналися.

Відомим є той факт, що українська продукція не є конкурентоспроможною на зовнішніх ринках, що не дозволяє вести взаємовигідний економічний діалог під час проведення міжнародних операцій. Це викликане такими основними чинниками, що набули в нашій державі систематичного характеру: зношеність основних засобів (за даними Державної служби статистики України ступінь зносу основних засобів підприємств України станом на 2016 рік становив 58,1%); висока енергоємність продукції, що вища від країн ЄС (за даними Статистичного Щорічника світової енергетики 2019 у 2018 році показник енергоємності вітчизняного ВВП склав 0,238 кер/\$ в цінах 2015 року [8]); недостатня кількість якісної, сертифікованої та стандартизованої згідно міжнародних вимог продукції.

Крім того, перед Україною дуже гостро стоять міграційні проблеми. Однією з найважливіших особливостей міграційних процесів є масовий «відплив інтелекту», тобто міграція вчених і фахівців, що мають високий професійний рівень («brain drain»). Це люди працездатного та репродуктивного віку, які мають високий рівень освіти й кваліфікації. Серед них – учені, винахідники, спортсмени, діячі культури.

Між їх відпливом та отриманням Україною щорічних збитків існує тісний двосторонній зв'язок і залежність. Основною причиною масового відтоку вчених і спеціалістів є пошук вищої заробітної плати, можливості вільно займатися своєю справою та отримувати від цього доходи, а для науковців робота за кордоном – це ще й можливість займатися науковою діяльністю, не ризикуючи, що в результаті багаторічної інтелектуальної праці над

дослідженням, розробкою винаходів відсутніми будуть фінансові можливості для їх упровадження в практику.

До проблем вступу України до ЄС додаються ще такі чинники як «тінізація» економіки, корупція, законодавча невизначеність, лобіювання економічних інтересів окремих фінансово-промислових груп в уряді та Верховній Раді, податкова нестабільність, зовнішні та внутрішні борги, інфляція. Даються взнаки також неефективність кредитування банківськими установами реального сектору економіки, неадекватність існуючих або повна відсутність систем ризик-менеджменту, недостатній рівень відповідності корпоративного управління міжнародним професійним та етичним стандартам, зокрема в частині надання швидкого й ефективного сервісу клієнтам, підготовленості персоналу.

З проблемами, що існують в нашій державі, стикались й інші країни, які на цей час істотно наблизили свої економіки до вступу в ЄС. Вони вирішували їх за допомогою різних програм та ініціатив, що розроблені ЄС щодо розвитку територій, прилеглих до неї.

Основою таких заходів є надання фінансової підтримки. Особливість України полягає в тому, що місцеві бюджети не спроможні підтримувати таке фінансування через значну фінансову нестабільність.

Такі недоліки не ліквідуються негайно. Тому ЄС з 2004 року пропонує країнам, що знаходяться поза її межами та не відповідають вступним критеріям, політику сусідства.

Також сусідські відносини передбачають заходи ЄС, спрямовані на посилення конкурентоспроможності окремих територій країни-сусіда на зовнішньому ринку через можливість участі України як країни-партнера політики сусідства у роботі галузевих агентств і тематичних програм ЄС [6], успішно співпрацюючи з зарубіжними партнерами. Такий підхід застосовується в рамках регіональної політики ЄС, проведення якої покликане зміцнити економічний потенціал держави, що є основою незалежності, державної гідності, впевненості у завтрашньому дні. Вирівнювання ж диспропорцій у розвитку регіонів, яке гостро необхідне в Україні на цей час, залишається поза увагою європейської політики сусідства, а відповідальність ЄС перед країнами-сусідами не визначена.

Майбутнє України – в сім'ї європейських держав, але говорячи про речі, які стоять на заваді міжнародної інтеграції, не йдеться про бездумну політику у цій сфері з метою будь-якою ціною опинитися в ЄС. Тому на цей час слід дотримуватися стратегії сусідських відносин з ЄС, а до інтеграційних процесів активно долучатися за допомогою підписання двосторонніх і багатосторонніх угод з європейськими країнами у різноманітних сферах, розвивати транскордонне співробітництво, грантову діяльність, державно-приватне партнерство за принципом оптимального поєднання власних і бюджетних джерел. Такі заходи дозволять вирішити ряд проблем, які можуть виникнути після вступу, зокрема: ризик ліквідації багатьох підприємств і дрібних українських фірм в результаті жорсткої конкуренції; вплив ресурсів (чинників виробництва) за кордон; втрата можливості розвинути свій внутрішній ринок та інші.

Зважаючи на це, слід відзначити, що Україні до вступу в ЄС потрібно

зміцнити власну економіку: узгодити стандарти життя, підвищити добробут населення, продемонструвати стабільні темпи економічного зростання, гарантувати на належному рівні права та свободи людей в руслі законності, справедливості, демократизму у суворій відповідності з європейськими нормами. Створити такі умови можливо за наявності послідовних кроків держави щодо раціональної організації процесів управління всіма сферами соціально-економічного життя при постійному виваженому державному контролі, адже відомо, що економіки ринкового типу в чистому вигляді фактично немає в жодній країні світу. Проте існують умови ринкового господарювання, які вміло коригуються заходами державного регулювання з метою одержання суспільно необхідного результату. До них належать: захист від монополізації економіки; створення умов добросовісної конкуренції; фінансова, матеріально-технічна, інформаційна, а також консультативна підтримка підприємництва.

Висновки.

Таким чином, за результатами дослідження було з'ясовано, що порятунком української економіки у довгостроковому періоді, як очікується, стане лише інноваційний шлях розвитку, яким йшли до успіху всі розвинуті країни світу, оскільки він є необхідним для виживання держави в умовах глобалізаційних процесів і зростання міжнародної конкуренції. На цей час немає створених умов в Україні для розвитку інноваційних процесів. Країна має обмежені можливості у виробництві та постачанні високотехнічної продукції на інші ринки, а також в упровадженні нових технологій на внутрішньому ринку. Визначено, що необхідними заходами є підвищення рівня фінансування науки та налагодження правового поля щодо захисту прав інтелектуальної власності. Перспективи подальших досліджень лежать у площині пошуку шляхів державного сприяння імпорту промислово-виробничих товарів з ЄС, які дозволять відновити, розширити та створити нові основні засоби слабких секторів економіки відповідно до галузевої специфіки, а також у вдосконаленні політико-правових умов розвитку наукомістких галузей промисловості з націленістю на забезпечення їх прибуткової й ефективної роботи.

Література:

1. Бобух І. М., Щегель С. М. Стратегічні орієнтири економічного зростання України: інклюзивність як ключовий пріоритет. Вісник Національної академії наук України. 2018. № 7. С. 55–70.
2. Куцик П. О., Ковтун О. І., Башнянин Г. І. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку. Монографія. Львів: Видавництво ЛКА, 2015. 594 с.
3. Населення Європейського Союзу. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Населення_Європейського_союзу
4. Результати національних щорічних моніторингових опитувань 1992-2018 років (Таблиці підготовлені доктором соціологічних наук М. А. Парашевіним). URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/dodatki2018.pdf>

5. Пробоїв О. А., Білецька І. М. Україна в контексті глобальних міграційних процесів. Економіка і суспільство. 2017. Випуск № 10. С. 54–60.

6. Програми та агентства ЄС. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/programi-ta-agentstva-yes>

7. Ткаленко С. І., Пархоменко В. В. Європейська регіональна політика: основні засади регулювання. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. 2015. № 2. С. 46–52.

8. Статистический Ежегодник мировой энергетики 2019. Интенсивность использования энергии на единицу ВВП при постоянном паритете покупательной способности (ППП). URL: <https://yearbook.enerdata.ru/total-energy/world-energy-intensity-gdp-data.html>

References:

1. Kutsyk, P. O., Kovtun, O. I. & Bashnianyn, G. I. (2015). *Global economy: principles of formation, functioning, regulation and development*. Lviv University of Trade and Economics. Monograph.

2. Bobukh, I. M. & Shehel, S. M. (2018). Strategic guidelines for Ukraine's economic growth: inclusiveness as a key priority. *Visnyk of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 7, 55-70.

3. Tkalenko, S. I. & Parkhomenko, V. V. (2015). European regional policy: basic principles of regulation. *Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Audit*, 2, 46-52.

4. Proboiv, O. A. & Biletska, I. M. (2018). Ukraine in the context of global migration processes. *Economy and Society*, 10, 54-60.

5. Parashchevin, M. (2018). *Results of National Annual Monitoring Surveys 1992-2018*. Retrieved June 28, 2020, from URL: <http://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/dodatki2016.pdf>

6. Wikipedia. (n.d). *The European Union*. Retrieved June 28, 2020, from URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейський_Союз

7. The Cabinet of Ministers of Ukraine. (n.d). *EU Programs and Agencies*. Retrieved June 28, 2020, from URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/programi-ta-agentstva-yes>

8. Energy intensity per unit of GDP at constant purchasing power parity (PPP). (2019). *Statistical Yearbook of World Energy 2019*. Retrieved June 29, 2020, from URL: <https://yearbook.enerdata.ru/total-energy/world-energy-intensity-gdp-data.html>

Abstract. *The article is devoted to the consideration of the European integration aspect in the economic development of Ukraine. The existing moods of the Ukrainian society regarding accession to the European Union, in the presence of which the geopolitical choice of the state is realized, have been described. The factors that worsen the competitiveness of domestic products in foreign markets have been determined. Attention have been focused on migration problems, in particular, on the problem of «brain drain». The need to deepen the policy of Ukraine's neighborhood with the European Union have been noted. The current socio-economic problems that interfere with the European integration of the state («shadow» economy, corruption, legislative uncertainty, lobbying of economic interests of certain financial and industrial groups in the government and the Verkhovna Rada of Ukraine, tax instability, external and internal state debts) and the problems that may arise after accession to the European Union (the risk of liquidation of many enterprises and small Ukrainian firms as a result of fierce competition; outflow of resources abroad; loss of opportunity to develop their domestic market and others) have been listed. The measures of state regulation of the economy that will allow to weaken possible negative consequences for Ukraine after the introduction have been offered. These include: protection against monopolization of the economy; creation of conditions for fair competition; financial,*

logistical, informational, and advisory support for entrepreneurship. An increase in the level of financing of science and the establishment of a legal field for the protection of intellectual property rights in order to develop innovation are necessary at this time.

Key words: *the European Union, economic development, competition, state regulation of the economy, integration, globalization.*

Статтю відправлено: 29.06.2020 р.

© Ушакова О.А.